

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПОГЛИБЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто суть фінансових інновацій, узагальнено їх значення з погляду сучасних глобалізаційних процесів в економіці. Проаналізовано вплив фінансових інновацій на фондовий та банківський сектори національної економіки, а також на залучення іноземних інвестицій. Визначено проблеми інтегрування фінансових інвестицій в стратегію економічного розвитку, а також їх вплив на міжнародну фінансову інтеграцію України.

Ключові слова: глобалізація, міжнародна фінансова інтеграція, інновації, фінансові інновації, фінансові інструменти, ф'ючерси, опіони.

Глобалізація економіки та фінансові інновації істотно змінили традиційні економічні підвалини держав. На сьогодні вже немає країни, яка б не відчула на собі вплив глобальної економіки, адже немає держав, які не користуються фінансовими інноваціями, що поглиблюють міжнародну фінансову інтеграцію. Питання про фінансові інновації є дуже важливими для України, яка теж стала на цей шлях.

Питаннями фінансових інновацій, інноваційної діяльності, передумов виникнення та еволюції форм інновацій займалося багато вітчизняних науковців, серед яких: О. І. Барановський, А. П. Вожков, В. М. Геєць, А. П. Данькевич, Г. В. Карпенко, Ю. О. Кахович, О. М. Пробоїв та інші. Узагальнення закордонного досвіду з уведення фінансових інновацій та їх вплив на міжнародну фінансову інтеграцію відображено у працях: Дж. Маршалла, М. Міллера, Б. Скотт-Ківіна, Дж. Фінерти та багатьох інших. Однак питання щодо появи, розвитку та використання останніх, їх значення з погляду міжнародної фінансової інтеграції, а також можливі наслідки їх упровадження в економіку країни вимагають подальших досліджень і висвітлення як у науковій, так і публіцистичній літературі.

Метою роботи є розкриття суті фінансових інновацій, вивчення їх взаємозв'язку з міжнародною фінансовою інтеграцією та можливі наслідки від упровадження в економіку України.

Однією з ключових характеристик сучасної фінансової глобалізації, безперечно, є високий темп фінансових інновацій, які виступають її рушійною силою. Інноваційність, з одного боку, виявляється у багатьох аспектах фінансової глобалізації, а з іншого – виступає в ролі джерела подальшого поглиблення цього процесу. Під інновацією слід розуміти успішне комерційне використання і виконання нових ідей, знань і технологій. Інноваційний процес тягнеться від зародження ідеї до її комерційної реалізації, охоплюючи весь комплекс відносин: виробництво, обмін, споживання. Він об'єднує науку, техніку, освіту, економіку, підприємництво, управління, і зумовлений характером і якістю їх взаємодії та взаємозв'язків [3].

Фінансові інновації – методи, застосовувані суб'єктами господарювання, учасниками ринків для здійснення операцій з новими видами фінансових активів чи нових операцій з наявними активами задля ефективнішого використання їхніх фінансових ресурсів [7]. Фінансова інновація є набором нових фінансових інструментів і фінансових технологій. Залежно від покладених на неї функцій, вона покликана розв'язувати різні завдання щодо реалізації товару або надання нових видів послуг, що є життєво важливим для суб'єкта фінансового ринку [9].

Інтеграція України в міжнародний фінансовий простір безпосередньо пов'язана з реструктуризацією її національної фінансової системи загалом і державного фінансового господарства зокрема. Проблема інтеграції України у світовий фінансовий простір є багатопланою і передбачає вирішення кількох завдань. По-перше, це трансформація національної фінансової системи та приведення її до рівня розвинених країн, адже всі її складові мають реально функціонувати на ринкових засадах. По-друге, це гармонізація українського фінансового законодавства з міжнародними критеріями і вимогами. По-третє, важливим напрямом інтеграційних процесів є вихід на світові фінансові ринки, який має забезпечити вільний рух капіталів і фінансових інструментів, що вимагає введення значного обсягу фінансово-технічних інновацій.

У сучасній економіці процес інфраструктурних змін на світовому фінансовому ринку поглиблюється у зв'язку з глобалізацією, зростанням конкуренції між біржами та розвитком інноваційних торговельних систем [6]. Революційні зміни у системах та засобах зв'язку дали змогу через синхронізацію торгів об'єднати біржові ринки, які діють у певний час доби та на різних континентах земної кулі, у єдиний світовий біржовий ринок, що функціонує цілодобово [5]. Одним з яскравих прикладів реалізації інновацій в економіці країни є низка нововведень, що відбулася на фондовому ринку України. Вітчизняний ринок цінних паперів довгий час відставав від рівня розвитку фінансових ринків країн

Західної Європи, Азії та США. В Україні перехід на новітні технології торгівлі на ринку цінних паперів активізувався лише наприкінці 2009 року. Так 26 березня 2009 року після впровадження технології ринку заявок на новоствореній ПАТ «Українська біржа» вітчизняний організований ринок цінних паперів отримав можливість здійснювати торгові операції на фондовій біржі шляхом механізму прямого електронного доступу. Така технологія дістала назву «Інтернет-трейдинг» [2]. Фінансові інновації, введені «Українською біржею», дозволили почати розрахунок індекса українських акцій у режимі он-лайн, що забезпечило стрімке зростання кількості учасників торгів на новій для України фондовій біржі.

Наступним важливим кроком став запуск ринку репо на «Українській біржі» у травні 2009 року. Технологія дозволила учасникам продавати цінні папери з зобов'язанням їх викупу у контрагента через певний строк. Угоди репо стали найбільш простим способом для кредитування грошовими коштами під заставу цінними паперами, а також навпаки – для кредитування цінними паперами під заставу грошових коштів [10]. Ринок репо дав початок розвитку маржинальної торгівлі на українському ринку цінних паперів.

У вересні 2009 року «Українська біржа» та російська РТС запровадили в Україні механізм торгівлі цінними паперами через центрального контрагента шляхом створення ТОВ «Український центральний контрагент». Центральний контрагент – це посередник між продавцем та покупцем цінних паперів, який дозволяє учасникам проводити операції на біржі не один з одним, а виступає покупцем для продавця та продавцем для покупця [2]. Така технологія біржових торгів широко використовується у всьому світі, тому що дозволяє забезпечити анонімність розрахунків, знімає необхідність оцінки ризиків та відкриття лімітів на кожного контрагента, підвищує надійність здійснених операцій та виконання угод.

Упровадження інноваційних технологій на біржовому ринку передбачало оперування новими для вітчизняного ринку фінансовими інструментами. Так 27 травня 2010 року здійснено першу угоду на строковому ринку або ринку похідних цінних паперів «Української

біржі». В обіг було введено ф'ючерсний контракт на індекс «Української біржі», який невдовзі став найліквіднішим інструментом на біржі. Так, якщо впродовж 2010 року після запуску строкового ринку обсяг торгів ф'ючерсним контрактом займав у середньому 17% від загального торгового обігу біржі, то вже на кінець 2011 року аналогічний показник зріс до 27%. Також 26 квітня 2011 року відбулося доповнення списку інструментів строкового ринку опціонними контрактами на ф'ючерс індексу «Української біржі» [2].

Розширення технологічних можливостей дозволило забезпечити на фондових біржах прямі взаєморозрахунки з депозитарієм Національного банку України, що обумовило запуск біржових торгів державними облігаціями Міністерства фінансів України. За допомогою введення фінансових інновацій «Українська біржа» першою впровадила механізм електронного документообігу операцій з держоблігаціями, встановила прямий розрахунок з депозитарієм НБУ та забезпечила доступ до торгів як банкам, так і брокерським компаніям. Така система значно зменшила витрати часу на здійснення операцій з ОВДП та знизила ризики невиконання біржових угод [1]. Уведення фінансово-технічних інновацій на фондових біржах України сприяли покращенню інвестиційного клімату і заохоченню інвесторів.

Фінансові інновації вплинули на міжнародну інтеграцію України, поживали торгівлю на фондовій біржі та допомогли залучити значні обсяги іноземного капіталу в економіку країни. Найбільш чітко міжнародна фінансова інтеграція України виявляється у банківському секторі через входження іноземного капіталу на вітчизняні фінансові ринки шляхом купівлі та поглинання українських банків, а також створення нових банків із іноземним капіталом (див. табл.1). Уведені фінансово-технічні інновації на фондовому ринку сильно вплинули на банківський сектор національної економіки. Використовуючи нові фінансові інструменти, іноземні інвестори продовжували інвестувати свій капітал в Україну. Аналізуючи динаміку участі іноземного капіталу в банківській системі України за останні сім років можна говорити про стійку тенденцію до зростання його обсягів.

Таблиця 1. Показники розвитку банків з іноземним капіталом в Україні*

Показники	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1. Кількість зареєстрованих банків	186	193	198	198	197	194	198
2. Частка банків з іноземним капіталом, %	12,4	18,1	23,7	24,7	25,9	28,4	26,8
3. Частка банків зі 100% іноземним капіталом, %	4,8	6,7	8,6	8,6	9,1	10,3	11,1
4. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	19,6	27,6	35	34,2	35,8	40,6	41,9

* Складено автором за даними [1].

Один із наслідків міжнародної фінансової інтеграції України - той, що уніфікація вітчизняного законодавства призвела до спаду кількості банків з іноземним капіталом в 2010 році з одночасним зростанням кількості банків зі 100% іноземним капіталом. Така ситуація, на нашу думку, є свідченням посилення процесів міжнародної фінансової інтеграції України та створить підґрунтя для введення нових фінансових інновацій.

Інфраструктури традиційних і глобалізованих фінансів сприяли побудові засад для подальшого просування міжнародної фінансової інтеграції [8]. Проте іншим боком інтеграційного процесу стала поява нових ризиків, що пов'язані з міжнародною фінансовою

діяльністю. Збільшення кількості ризиків та розширення їх кордонів пов'язано з глобалізацією фінансів, які, однак, можуть бути корисні для активізації міжнародного переказу заощаджень. Ці відносини можуть слугувати не лише для поширення ризиків, а й стимулювати поліпшення диверсифікації активів та зобов'язань [8].

Продовжуючи аналіз участі іноземного капіталу в банківській сфері, хотілося б звернути увагу на географічну структуру розподілу активів банківської системи України за країнами походження. Станом на кінець 2011 року банківський капітал був представлений 23 країнами (для порівняння - у 2005 році - 16 країнами). Найбільшу питому вагу становить

капітал Кіпру (20,3 %), Австрії (20,3 %), Франції (12,3 %), Росії (9,7 %), Нідерландів (8,2 %), Польщі (7,9 %) і Швеції (6,1 %) [1]. Можна стверджувати, що протягом 2005-2011 років не тільки зросла частка іноземного капіталу в банківському секторі України, а й посилюється її географічна диверсифікація, що загалом є позитивним для української банківської системи, адже вона стає менш залежною від економіко-політичних умов окремих держав.

Міжнародний рух капіталу за загальними тенденціями продовжує посилюватися, але він став вже не просто засобом для передачі ризиків чи переміщення заощаджень [3]. Так у період між 1998 р. і 2011 р. поточний світовий баланс за рахунком поточних операцій зріс з 1% світового ВВП до понад 3%. Таким чином, міжнародна фінансова інтеграція змінила свою природу, що стало реакцією на зміцнення взаємопроникнення фінансових систем розвинених економік [4].

Фінансові інновації – рушійна сила сучасних глобалізаційних процесів. У сучасній економіці інновації виступають як нові ідеї, що можуть комерційно реалізовуватись на фінансових ринках. Такі нововведення змінюють та пришвидшують операції на

міжнародних і національних фінансових ринках, зближуючи їх. Для багатьох країн фінансові інновації виступають методом залучення іноземних інвестицій, що актуально і для України. Уведення фінансово-технічних інновацій на фондових біржах України, безумовно, покращило інвестиційний клімат у державі, а також створило привабливі умови для інвесторів, зацікавило їх в активній участі на вітчизняному ринку цінних паперів.

Міжнародна фінансова інтеграція має багато переваг для економіки України і для банківського сектору зокрема: в першу чергу – зростання капіталізації банків, що сприяє стабільному розвитку банківської системи. По-друге, диверсифікація ризиків, що пов'язані з економіко-політичною ситуацією як всередині країни, так і за її межами. По-третє, відбулося посилення конкуренції між банками, що спричинило розширення спектру, підвищення якості та здешевлення банківських послуг. Тому подальша інтеграція України до міжнародного фінансового середовища та розвиток інноваційної діяльності на фінансовому ринку є стратегічним завданням для розвитку нашої держави.

Список літератури

1. Офіційний сайт Національного банку України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.nbu.gov.ua.
2. Офіційний сайт ПАТ «Українська біржа», 2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.uk.ua/>.
3. Attracting Islamic Finance to Brazil. [Electronic resource] // April, 2012. - Mode of access: http://www.georgetown.com/media/reports/Attracting_Islamic_Finance_to_Brazil.pdf
4. Best finance innovations in modern economy. [Electronic resource] // May, 2012. - Mode of access: <http://finovate.com/2012/5/finovatespringbestfinanceinnovationslive.html>
5. Evans M.D. International Capital Flows, Returns and World Financial Integration / M.D. Evans, V. Hnatkovska // September, 2011. - Mode of access: <http://www.georgetown.edu/faculty/globalv1.pdf>
6. Marom G. Globalization finance. 16th SGF conference. [Electronic resource] // 2010. - Mode of access: <http://www.allconferences.com/c/16th-annual-conference-financial-market-research-2010-april-12.html>
7. The World Federation of Exchanges. [Electronic resource] // March, 2011. - Mode of access: <http://www.world-exchanges.org/>.
8. Trade Finance: who help themselves. [Electronic resource] // April, 2010. Mode of access: http://www.shajlaw.com/media/reports/Eximand_Trade_Finance.pdf
9. San J. Globalization Exchange. Internet Conference. [Electronic resource] // April, 2011. - Mode of access: <http://finance.yahoo.com/news/internet-conference-makes-193800299.html>
10. Waters R. Finance innovations in globalization economic. [Electronic resource] // March, 2010. - Mode of access: http://www.ftconferences.com/stanford/finance_innovations_in_globalization_economic.pdf

РЕЗЮМЕ

Стасюк Александр, Алексеенко Людмила

Анализ динамики финансовых инноваций в процессе углубления финансовой интеграции

В статье рассмотрена сущность финансовых инноваций, обобщенно их значение с точки зрения современных глобализационных процессов в экономике. Проанализировано влияние финансовых инноваций на фондовый и банковский секторы национальной экономики, а также международную финансовую интеграцию Украины.

RESUME

Stasuk Oleksandr, Alekseenko Ludmyla

Analysis the dynamics of financial innovation in the process of deepening financial integration

The article essence financial innovations summarized their significance in terms of modern globalization processes in the economy. The analyzed of financial innovation on the stock and banking sectors of the national economy and the international financial integration of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2012 р.